

8. Проценко О. О. Імплікативний простір американської поезії ХХ століття: лінгвокогнітивний аспект: автореф. дис ... канд. філол. наук / О. О. Проценко. – Харків : Б.в., 2010. – 18 с.
9. Стросон П. Ф. Намерение и конвенция в речевых актах / Питер Фредерик Стросон ; [пер. с англ. И. Г. Сабуровой] // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1986. – Вып. 17: Теория речевых актов. – С. 131–150.
10. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика / Иван Павлович Сусов / предисл. ред. В. И. Карабана, послесл. Л. Р. Безугла, очерк истории укр. прагматики И. С. Шевченко. – Винница : «Нова Книга», 2009. – 271 с.
11. Філософський енциклопедичний словник / голова редкол. В. І. Шинкарук / Національна академія наук України, Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди. – К. : Абрис, 2002. – 742 с.
12. Фреге Г. Логические исследования / Готлоб Фреге; [сост., общ. ред., вступ. ст. и ком. Суровцева А. В]. – Томск: Водолей, 1997. – 128 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Маріанна Маслюк – аспірант кафедри загального і порівняльного мовознавства та новогрецької філології Київського національного лінгвістичного університету.

Наукові інтереси: контрастивна лінгвістика, лінгвопрагматика.

УДК 811.161.2'371

ТИПИ РЕАКЦІЙ НА КОМПЛІМЕНТАРНЕ ВИСЛОВЛЮВАННЯ (НА ОСНОВІ ДРАМИ Г. Е. ЛЕССІНГА «МІННА ФОН БАРНГЕЛЬМ, АБО СОЛДАТСЬКЕ ЩАСТЯ»)

Юлія МИКИТЮК (Львів, Україна)

У статті проаналізовано різні підходи класифікації реакцій на комплімент, подана власна типологія реакцій, створена на основі проаналізованого мовного матеріалу, та подано ілюстративний матеріал з драми Г. Е. Лессінга «Мінна фон Барнгельм, або Солдатське щастя».

Ключові слова: парна секвенція мовленнєвих актів, комплімент, реакція на комплімент, типологія реакцій, мовець, адресат, драма.

In the article different approaches to classification of reactions on compliment are analyzed. The typology of reactions, elaborated by the author; based on the analyzed linguistic material is presented with the illustrative examples from the drama of G. E. Lessing «Minna von Barnhelm or the Soldiers' Happiness».

Key words: adjacency pairs of speech acts, compliment, reaction on the compliment, typology of reactions, speaker, addressee, drama.

Теоретичною базою дослідження є теорія мовленнєвих актів, основи якої заклав Дж. Остін (1962/1972) та продовжили його послідовники Дж. Серль (1969/1976), П. Ф. Стравсон (1964), С. Р. Шиффер (1972), Д. Вундерліх (1976), К. Бах та Р. Гарніш (1979), К. Аллан (1986) та інші. В українському мовознавстві мовленнєві акти досліджували Ф. Бацевич (2000, 2001, 2003, 2005), В. Міщенко (1999), Л. Кокойло (1995), Т. Яхонтова (2009), О. Селіванова (2011), які насамперед намагалися розрізнити теорію мовленнєвих актів і теорію мовленнєвих жанрів М. Бахтіна (1979).

Грунтовні праці на тему компліментів є у роботах Дж. Манес та Н. Вольфсон (1981), М. Беєтц (1981), Дж. Холмс (1988), С. Стівс (1995), Ю. Пробст (2003), К. Даттлінгер (1999) та ін., натомість реакцію на компліменти здебільшого досліджували контрастивно – у працях Р. К. Герберта та Г. С. Стрейта (1989), Н. Ніксдорф (2002), Б. М. Фаренкії (2004, 2006), А. Голята (2005), С. Ніколайсен (2007), Л. Міроновші (2009), К. Гохрейнер (2009).

Предметом дослідження є експресивний мовленнєвий акт комплімент та реакція на нього, які ми розглядаємо як *парну секвенцію мовленнєвих актів*. Мовленнєвий акт комплімент і реакція на нього існують у межах певної комунікації і, як правило, не є ізольованими один від одного, а систематично стосуються інших мовленнєвих актів, взаємодіють з ними та тісно пов'язані один з одним. Тобто це т.зв. двочленні секвенції, які відповідають за зміну мовців, а в комунікативному аналізі такі пари називають за Й. Майбауером *парними секвенціями* [7 : 134], або за Г. Пельц – *секвенціями мовленнєвих дій* [10 : 262].

Як слушно зазначає Й. Майбауер, діалогічну структуру таких секвенцій можна пояснити характером певних мовленнєвих актів, завданням яких є встановлення певних обов'язків. Приміром, реципієнт обов'язково повинен дати відповідь на питання, чи відреагувати на комплімент – вчений розглядає це як певний вид соціального зобов'язання [7 : 134]. Соціолог Е. Гоффман також вважає, що однією з визначальних ознак соціальної взаємодії є зворотний зв'язок, тобто, коли два індивідууми є разом, то щонайменше частина їхнього світогляду базуватиметься на факті (і з врахуванням того факту), що їхня позиція дійде до свідомості співрозмовника, незалежно від того, як він цю інформацію використовує [2 : 32-33]. А на думку Г. Пельц, кожна мовленнєва дія відбувається тільки у взаємозв'язку з іншими (вербальними або невербальними) діями, які їй передують або слідуєть. Таким чином існують такі мовленнєві дії,

до яких у конвенційній схемі змін належить інший тип мовленнєвої дії і разом вони утворюють *секвенції мовленнєвих дій*, такі як, наприклад, питання і відповідь, привітання і привітання у відповідь, звинувачення і вибачення [10 : 262].

Оскільки комплімент та реакція на нього належать саме до таких *парних секвенцій мовленнєвих актів*, то, перш ніж перейти до класифікації реакцій на комплімент, спершу подаємо визначення обидвох елементів парної секвенції. Отож, за Дж. Холмс, комплімент – це «мовленнєвий акт, який експліцитно чи імпліцитно стосується когось, хто не є мовцем, зазвичай особи, яка має щось «добре» (власність, риси характеру, вміння), і яке позитивно оцінює як мовець, так і слухач» [4 : 465-466]. А реакцію на комплімент, за Г. Нельсоном, можна окреслити як «вербальне підтвердження того, що адресат почув і відреагував на комплімент» [8 : 413].

Варто зауважити, що по-перше, реакція на комплімент не завжди є позитивна, як вважає Дж. Холмс, і по-друге, буває не тільки вербальна, як відзначає Г. Нельсон, але й невербальна. Щодо першого аспекту, позитивної реакції на комплімент, то ще у праці Дж. Серля та Д. Вандервекена зазначено, що хоча «комплімент і має на меті висловити щось позитивне, добре, але це не мусить бути так само позитивним і для адресата» [цитую за: 6 : 128]. Щодо другого аспекту, вербальної реакції на комплімент, то ми, як і дослідник барокових компліментів М. Беетц, вважаємо, що реакція на комплімент починається не з репліки у відповідь, а ще з активного, зацікавленого слухання співрозмовника: «Стримана усмішка чи тиха радість свідчить про вдячність слухача, сигналізує мовцю, що адресат зрозумів і утвердив комплімент – навіть, якщо він вигаданий і конвенційний» [1 : 158].

Різноманітність типів реакцій на комплімент, що відрізняються за своєю структурою та змістом, зумовила низку наукових спроб класифікувати та впорядкувати їх. Ми коротко оглянемо деякі з них.

Базою усіх класифікацій у сфері реакцій на компліментарне висловлювання є дослідження А. Померантц (1978), яка розрізняє між двома позитивними – 1) прийняти комплімент (acceptance), тобто погодитись з ним, або 2) відповісти компліментом на комплімент (agreement), щоб уникнути самовихваляння – та двома негативними можливостями реакцій на комплімент – 1) відхилення компліменту (rejection), або 2) незгода з компліментом (disagreement), щоб уникнути самовихваляння [11 : 81-82].

А. Померантц вважає, що «прийняття компліменту переважає, тобто є сталою формою сприйняття компліменту» [11 : 109]. Такий тип реакції дослідниця називає «зразковою відповіддю» [11 : 81], за Р. К. Гербертом, – це «правильна відповідь» [3 : 205].

Проте коли адресат чує комплімент, то він вступає в потенційний конфлікт – прийняти комплімент, але водночас і уникнути самовихваляння. Тому дослідниця виділяє так зване «прийняття, але не в повному обсязі» («scaled-down agreement») [11 : 94], що містить в собі ознаки як прийняття, так і відхилення компліменту. Наприклад, коли адресат повторює комплімент, але вже у стриманіших висловлюваннях, або повторює комплімент, переформулювавши його, чи висловлює аргументи «за» або «проти». Такі техніки допомагають відвернути увагу від компліменту на іншу річ чи особу і уникнути таким чином самовихваляння.

Негативні реакції на комплімент – відхилення компліменту та незгода з ним – носять здебільшого аргументований характер і супроводжуються ввічливими репліками. Часто компліменти відхиляють різко і повністю, оскільки реципієнти хочуть залишитися скромними.

Іншу варту уваги класифікацію створив китайський лінгвіст Р. Чен, який теж розрізняє між чотирма можливостями реакцій на компліментарне висловлювання, але не виділяє у своїй класифікації ніякого проміжного типу, який би містив ознаки як позитивного, так і негативного сприйняття компліментів. Отож, на його думку, існують такі типи реакцій, як прийняття компліменту (висловлення вдячності, радості, жартів, згода з компліментом); комплімент у відповідь (пропозиція позичити об'єкт компліменту, підбадьорення мовця); ухилення від компліменту (пояснення, вираження сумніву); відхилення компліменту (неприйняття компліменту чи зниження його вартості) [9 : 34-37].

Завданням роботи є створити класифікацію реакцій на комплімент з урахуванням досліджень А. Померантц, Р. Чена та інших науковців на основі проаналізованих *парних секвенцій мовленнєвих актів*.

Матеріалом дослідження є драми німецькомовних письменників з середини XVIII – кінця XX століття. Загалом опрацьовано 4434 сторінок, на яких виявлено 2254 парних секвенції. У поданій статті ми подаємо аналіз типології реакцій на комплімент на основі ілюстративного матеріалу з драми Г. Е. Лессінга «Мінна фон Барнгельм, або Солдатське щастя»), що налічує 89 одиниць прикладів. У нижче поданій таблиці показано типологію реакцій та їхню частотність:

Типи реакцій на комплімент	Кількість	%
1. Прийняття компліменту / згода	9	10,1
1.1. Подяка	1	1,1
1.2. Згода	2	2,2

1.3. Підтвердження компліменту	-	-
1.4. Висловлення радості	3	3,4
1.5. Гумористичне підтвердження компліменту	-	-
1.6. Самовихваляння	-	-
1.7. Позитивні невербальні реакції	3	3,4
2. Зустрічне позитивне висловлювання	16	18
2.1. Комплімент у відповідь	4	4,5
2.2. Пропозиція	2	2,2
2.3. Підбадьорення	1	1,1
2.4. Позитивно забарвлене заперечення	-	-
2.5. Питання у відповідь	9	10,1
3. Відхилення компліменту / незгода	36	40,4
3.1. Абсолютне відхилення компліменту / незгода	3	3,4
3.2. Висловлення сумніву	1	1,1
3.3. Зміна теми розмови	2	2,2
3.4. Перебивання співрозмовника	6	6,7
3.5. Ігнорування	19	21,3
3.6. Негативне сприйняття компліменту	3	3,4
3.7. Перепитування (напр., про щирість компліменту)	-	-
3.8. Сарказм / іронія	1	1,1
3.9. Негативні невербальні реакції	1	1,1
4. Механізми уникнення самовихваляння	12	13,4
4.1. Прийняття, але не в повному обсязі	-	-
4.2. Переформулювання компліменту власними словами	1	1,1
4.3. Інформативне пояснення	2	2,2
4.4. Знецінення / послаблення / обмеження компліментарної оцінки	8	8,9
4.5. Зміщення акцентів	1	1,1
Проміжна кількість	73	82
5. Без відповіді	16	17,9
Загалом	89	100

З таблиці частотності випливає, що 82 % прикладів зараховано до певного класу реакцій на комплімент. Те, що на майже 18 % прикладів не знайдено жодної відповіді, можемо пояснити низкою причин, характерних для драматичного тексту. По-перше, для драм властиві численні полілоги, у межах яких адресат не може відразу відреагувати на комплімент і таким чином він залишається поза увагою (див. прикл. 1):

1. *FRANCISKA erschrickt: He!*

WERNER Erschrecke Sie nicht! – Frauenzimmerchen, Frauenzimmerchen, ich sehe, Sie ist hübsch, und ist wohl gar fremd – Und hübsche fremde Leute müssen gewarnt werden – Frauenzimmerchen, Frauenzimmerchen, nehmen Sie sich vor dem Manne in Acht! auf den Wirt zeigend.

DER WIRT Je, unvermutete Freude! Herr Paul Werner! Willkommen bei uns, willkommen! – Ah, es ist doch immer noch der lustige, spaßhafte, ehrliche Werner! – Sie soll sich vor mir in Acht nehmen, mein schönes Kind! Ha, ha, ha!

WERNER Geh Sie ihm überall aus dem Wege! [5 : 53].

По-друге, композиція драми складається з актів, сцен та виходів, які часто закінчуються саме компліментом. Таким чином адресат не має змоги відреагувати на комплімент і ми зараховуємо його до типу «Без відповіді» (див. прикл. 2):

2. *WERNER Zöge Sie wohl auch mit nach Persien?*

FRANCISKA Wohin Er will!

WERNER Gewiß? – Holla! Herr Major! nicht groß getan! Nun habe ich wenigstens ein eben so gutes Mädchen, und einen eben so redlichen Freund, als Sie! – Geb Sie mir Ihre Hand, Frauenzimmerchen! Topp! – Über zehn Jahre ist Sie Frau Generalin, oder Witwe!

Ende der Minna von Barnhelm, oder des Soldatenglücks [5 : 109].

По-третє, типовим для мовців є і зміна теми. Перш ніж адресат встигає відреагувати на щойно зроблений комплімент, мовець переводить розмову у зовсім інше русло. Таким чином комплімент знову залишається поза увагою (див. прикл. 3):

3. V. TELLHEIM *Gnädiges Fräulein, Sie werden mein Verweilen entschuldigen.-*

DAS FRÄULEIN O, Herr Major, so gar militairisch wollen wir es mit einander nicht nehmen. Sie sind ja da! Und ein Vergnügen erwarten, ist auch ein Vergnügen. – Nun? indem sie ihm lächelnd ins Gesicht sieht: lieber Tellheim, waren wir nicht vorhin Kinder?

V. TELLHEIM *Ja wohl Kinder, gnädiges Fräulein; Kinder, die sich sperren, wo sie gelassen folgen sollten* [5 : 79].

Стосовно першого типу реакцій на комплімент – **прийняття компліменту / згоди** – то аналіз зібраного матеріалу виявив суттєву різницю між попередніми та даним дослідженням. Відтак, у драмі Г. Е. Лессінга знайдено тільки один приклад так званої «зразкової відповіді» за А. Померантц чи «правильної відповіді» за Р. К. Гербертом (див. прикл. 4):

4. FRANCISKA [...] *Kommen Sie ja; und wissen Sie was, Herr Major? Kommen Sie nicht so, wie Sie da sind; in Stiefeln, kaum frisiert. Sie sind zu entschuldigen; Sie haben uns nicht vermutet. Kommen Sie in Schuhen, und lassen Sie Sich frisch frisieren. – So sehen Sie mir gar zu brav, gar zu Preußisch aus!*

V. TELLHEIM *Ich danke dir, Franciska* [5 : 66].

Інші типи позитивних реакцій, такі як згода з компліментом чи висловлення радості, є також нечисельними.

Щодо позитивних невербальних реакцій на комплімент, то у всьому ілюстративному матеріалі знайдено багато прикладів таких невербальних реакцій – задоволення, радість, збентеження, усмішка, поклін, розчулення, обійми та інші. Варто відзначити, що оскільки аналізуємо не живе спілкування, а написаний текст, то не завжди доступним є аналіз невербальної реакції на комплімент. У драмі «Мінна фон Барнгельм, або Солдатське щастя» є три таких приклад, приміром невербальна реакція через поклін (див. прикл. 5):

5. V. TELLHEIM [...] *Minna ist keine von den Eiteln, die in ihren Männern nichts als den Titel und die Ehrenstelle lieben. Sie wird mich um mich selbst lieben; und ich werde um sie die ganze Welt vergessen. [...] Was ist Ihnen, mein Fräulein? die sich unruhig hin und herwendet, und ihre Rührung zu verbergen sucht* [5 : 99].

Другий тип реакцій на компліментарне висловлювання – **зустрічні позитивні висловлювання** – налічує 18 % прикладів і представлений насамперед компліментами і питаннями у відповідь. Якщо адресат відповідає компліментом на комплімент, то він приймає комплімент, але водночас намагається запевнити мовця, що і той має ті ж характерні риси чи зовнішні ознаки і таким чином і сам позитивно оцінює співрозмовника (див. прикл. 6):

6. DER WIRT [...] *Ich komme, gnädiges Fräulein, Ihnen einen untertänigen guten Morgen zu wünschen – zur Franciska: und auch Ihr, mein schönes Kind. –*

FRANCISKA *Ein höflicher Mann!* [5 : 31].

Якщо ж адресат відповідає на комплімент питанням, то мовець або повторно підтверджує щойно сказаний комплімент, або висловлює ще один комплімент адресатові. У цій категорії вартими уваги є ще класи **підбадьорення**, за допомогою яких адресат мотивує мовця до подальших дій чи **пропозиції**. Останній тип реакцій на комплімент має на меті віддати об'єкт компліменту мовцеві, або таким чином адресат пропонує мовцеві виконати замість нього певні дії (див. прикл. 7):

7. JUST *Daß Sie Sich rächen – Nein, der Kerl ist Ihnen zu gering. –*

V. TELLHEIM *Sondern, daß ich es dir auftrüge, mich zu rächen? Das war von Anfang mein Gedanke [...]* [5 : 16].

Третій тип реакцій на комплімент – **відхилення компліменту / незгода** – з більш ніж 40 % прикладів є найбільшим типом у нашій класифікації. Хоча відхилення компліментів і вважається некооперативною комунікативною дією, яка порушує максими мовленнєвого спілкування Дж. Ліча (1983) та загрожує позитивному образу адресата відповідно до теорії ввічливості П. Брауна і С. Левінсон (1987), цей тип реакції адресати застосовують у більшості випадків. Типологія відхилень є різноманітною і відрізняється за своєю градацією – починаючи від ігнорування, **негативного сприйняття компліменту**, висловлення сумніву чи зміни теми розмови, аж до **абсолютного відхилення компліменту**, **перебивання співрозмовника**, **сарказму / іронії** чи до **негативних невербальних реакцій**, таких як байдужість, незадоволення, образу, сум, зневага.

Найчастіше адресати саме ігнорують комплімент і продовжують далі вести розмову (див. прикл. 8):

8 V. TELLHEIM *Man muß nicht borgen, wenn man nicht wieder zu geben weiß.*

WERNER *Einem Manne, wie Sie, kann es nicht immer fehlen.*

V. TELLHEIM *Du kennst die Welt! – Am wenigsten muß man sodann von Einem borgen, der sein Geld selbst braucht* [5 : 61].

Або мовця перебивають, перш ніж він взагалі встиг завершити комплімент (див. прикл. 9):

9 V. TELLHEIM *Ich brauche keine Gnade; ich will Gerechtigkeit. Meine Ehre –*

DAS FRÄULEIN *Die Ehre eines Mannes, wie Sie –*

V. TELLHEIM *hitzig: Nein, mein Fräulein, Sie werden von allen Dingen recht gut urteilen können, nur hierüber nicht. Die Ehre ist nicht die Stimme unsers Gewissen, nicht das Zeugnis weniger Rechtschaffnen* - - [5 : 85].

Деколи відбувається абсолютне відхилення компліментів (див. прикл. 10):

10 V. TELLHEIM *Ihr Verlust? – Was nennen Sie Ihren Verlust? Alles, was Minna verlieren konnte, ist nicht Minna. Sie sind noch das süßeste, lieblichste, holdseligste, beste Geschöpf unter der Sonne; ganz Güte und Großmut, ganz Unschuld und Freude! – Dann und wann ein kleiner Mutwille; hier und da ein wenig Eigensinn – Desto besser! desto besser! Minna wäre sonst ein Engel, den ich mit Schaudern verehren müßte, den ich nicht lieben könnte. Ergreift ihre Hand, sie zu küssen.*

DAS FRÄULEIN *die ihre Hand zurück zieht: Nicht so, mein Herr! – Wie auf einmal so verändert? – Ist dieser schmeichelnde, stürmische Liebhaber der kalte Tellheim? – Konnte nur sein wiederkehrendes Glück ihn in dieses Feuer setzen? – Er erlaube mir, daß ich, bei seiner fliegenden Hitze, für uns beide Überlegung behalte* – [5 : 99-100].

Альтернативою до позитивних та негативних типів реакцій на компліментарне висловлювання є категорія *механізмів уникнення самовихваляння*, що містить ознаки як прийняття / згоди, так і відхилення компліментів / незгоди. У цій категорії з 13,4 % прикладів є низка можливостей, як, з одного боку, прийняти комплімент і погодитися з ним, а з іншого – уникнути самовихваляння. Найчастіше адресат знецінює, послаблює чи обмежує компліментарну оцінку і таким чином зменшує вагу своїх заслуг, демонструє скромність і показує, що він підходить для соціальної взаємодії (див. прикл. 11):

11 V. TELLHEIM [...] *Sie kennen sie nur erst von ihrer Flitterseite. Aber gewiß, Minna, Sie werden – Es sei! Bis dahin, wohl! Es soll Ihren Vollkommenheiten nicht an Bewunderern fehlen, und meinem Glücke wird es nicht an Neidern gebrechen.*

DAS FRÄULEIN *Nein, Tellheim, so ist es nicht gemeint! Ich weise Sie in die große Welt, auf die Bahn der Ehre zurück, ohne Ihnen dahin folgen zu wollen. – Dort braucht Tellheim eine unbescholtene Gattin! Ein Sächsisches verlaufenes Fräulein, das sich ihm an den Kopf geworfen* – [5 : 100].

Цій категорії властиві також такі типи як *прийняття, але не в повному обсязі*, коли адресат повторює комплімент і шукає аргументи на його користь чи проти нього, *зміщення акцентів* на іншу особу або інший об'єкт, *переформулювання компліменту власними словами*, які адресат вважає у даній ситуації доцільнішими, або *інформативне пояснення* щодо того, яким є джерело надходження об'єкту компліменту, або чому виникла ситуація, внаслідок якої мовець зробив адресатові комплімент (див. прикл. 11):

11 DAS FRÄULEIN [...] *Wie ist es gekommen, daß man einen Mann von Ihren Verdiensten nicht beibehalten?*

V. TELLHEIM *Es ist gekommen, wie es kommen müssen. Die Großen haben sich überzeugt, daß ein Soldat aus Neigung für sie ganz wenig; aus Pflicht nicht vielmehr: aber alles seiner eignen Ehre wegen tut. Was können sie ihm also schuldig zu sein glauben? Der Friede hat ihnen mehrere meines gleichen entbehrlich gemacht; und am Ende ist ihnen niemand unentbehrlich* [5 : 80-81].

Варто зазначити, що у деяких ситуаціях неможливо однозначно встановити, до якого типу реакцій на комплімент належить той чи інший комплімент. Тому в проаналізованому матеріалі виявляємо також і комбіновані типи реакцій, наприклад, *ігнорування і перепитування, висловлення радості і позитивні невербальні реакції, висловлення радості і зустрічне питання*. У деяких випадках також неможливо встановити, чи адресат спеціально ігнорує комплімент, чи просто не розпізнав його через непрямий спосіб висловлення.

Підсумовуючи, варто зазначити, що у результаті дослідження встановлено, що реакція на комплімент не обмежується тільки «зразковою відповіддю», а я є набагато ширшим і багатограннішим поняттям, яке можна розділити на різні категорії та підтипи – позитивні та негативні, вербальні, невербальні та відсутність реакції. Цікавим є те, що не підтвердилося припущення, що адресати реагують на комплімент здебільшого позитивно. У деяких випадках це можна пояснити імпліцитним характером компліменту, але здебільшого адресат реагує на комплімент саме негативно, порушуючи максими мовленнєвого спілкування, чи використовує механізми уникнення самовихваляння. Припускаємо, що причиною такої мовленнєвої поведінки адресата є бажання показати мовцеві свою скромність, яка цінується у суспільстві XVIII століття дуже високо і за межі якої адресат не має наміру виходити. Цій меті підпорядковано і другий тип реакцій на компліментарне висловлювання – зустрічні позитивні висловлювання, за допомогою яких адресат запевнює мовця, що і той має такі ж характерні риси чи зовнішні ознаки і таким чином і сам позитивно оцінює співрозмовника.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Beetz, M. Komplimentierverhalten im Barock. Aspekte linguistischer Pragmatik an einem literarhistorischen Gegenstandsbereich / Manfred Beetz // *Amsterdamer Beiträge zur neueren Germanistik* 13, Amsterdam, 1981. – С. 135-181.
2. Goffman, E. Interaktion im öffentlichen Raum / Erving Goffman. – Frankfurt / New York: Campus Verlag, 2009. – 252 с.
3. Herbert, R. K. Sex-based differences in compliment behavior / Robert K. Herbert. – *Language in Society*, 19, 1990. – С. 201-224.
4. Holmes, J. Compliments and Compliment Responses in New Zealand English / Janet Holmes. – *Anthropological Linguistics* 28, 1987. – С. 458-508.
5. Lessing, G. E. Minna von Barnhelm / Gotthold Ephraim Lessing. – Frankfurt am Main / Leipzig: Insel-Verlag, 2004. – С. 9-109.
6. Marten-Cleef, S. Gefühle ausdrücken. Die expressiven Sprechakte / Susanne Marten-Cleef. – Göttingen: Kümmerle Verlag, 1991. – 373 с.
7. Meibauer, J. Pragmatik: eine Einführung / Jörg Meibauer. – 2., verb. Aufl. – Tübingen: Stauffenburg-Verl., 2001. – 208 с.
8. Nelson G. L. / Al-Batal, M. / Echols, E. Arabic and English compliment responses: Potential for pragmatic failure / Nelson Gayle L. / Al-Batal, Mahmoud / Echols, Erin. – *Applied Linguistics* 17(4), 1996. – С. 411-432.
9. Nixdorf, N. Höflichkeit im Englischen, Deutschen, Russischen / Nina Nixdorf. – Marburg: Tectum Verlag, 2002. – 236 с.
10. Pelz, H. Linguistik: eine Einführung / Heidrun Pelz. – 1. Aufl. – Hamburg: Hoffmann und Campe, 1996. – 352 с.
11. Pomerantz, A. Compliment Response. Notes on the Cooperation of Multiple Constraints / Anita Pomerantz. – *Studies in the Organization of Conversation Interaction*. – New-York, 1978. – С. 79-112.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Юлія Микитюк – аспірант кафедри німецької мови Львівського національного університету імені Івана Франка.
Наукові інтереси: комунікативна і прагматична лінгвістика, німецька лексикологія.

УДК 811.133.1'373.43:81'42:070

НЕОЛОГІЗМИ СФЕРИ ТЕРОРИЗМУ ТА ЇХ МОВНА АДАПТАЦІЯ У ФРАНЦУЗЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

Юлія НОВІЦЬКА (Львів, Україна)

Розглянуто явище тероризму та засоби його відображення у французьких газетних текстах. Проаналізовано появу, кількісно-часові показники, структурно-семантичні та графічні особливості неологізмів лексико-семантичного поля тероризм. Виділено фактори, від яких залежить адаптація запозичень сфери тероризм до системи мови.

Ключові слова: тероризм, медіадискурс, неологізм, запозичення, фактори адаптації, словотвір.

The goal of this article was to analyze the occurrence and the adaptation of the neologisms of sphere "terrorism" in the French newspaper discourse. The article deals with the phenomenon of terrorism and the means of its reflection in the French newspaper texts. The occurrence, quantitative and temporal parameters, structural and semantic neologisms and image features lexical-semantic field of terrorism have been analysed. The factors that influence the adaptation of the borrowings of terrorism into the language has been presented.

Keywords: terrorism, mediadiscourse, neologism, borrowing, adaptation factors, derivation.

Сучасний характер тероризму, збільшення його масштабів, застосування жорстоких терористичних акцій викликає занепокоєння у світі і, як наслідок, активне обговорення у засобах масової інформації. Якщо визначати тероризм як насильницькі акти, вчинені проти окремих громадян чи об'єктів з метою залякування [1;1004], то він охоплює кілька напрямків – лідери терористичних рухів, організації чи діячі; способи впливу; прямі чи непрямі жертви; цільове населення; владні структури; антитерористичні заходи; та мас-медіа, що стають ненавмисними співучасниками терористів, оскільки повідомляють про їхнє існування та дії.

Лексико-семантичне поле тероризму досить широке. Деякі терористичні неологізми утворилися відносно недавно і є об'єктом особливого зацікавлення через свій не до кінця визначений фонетичний, графічний, семантичний або граматичний статус.

Для реалізації кількісного та часового аналізу частотності появи термінів, пов'язаних з явищем тероризму, у французьких мас медіа ми використали автоматичний пошук у загальнодоступних онлайн архівах французьких газет Le Monde та Le Figaro. Варто зазначити, що після сумнозвісних подій 11 вересня 2001 року у Нью-Йорку увага світових мас медіа до теми тероризму суттєво зросла. Боротьба з тероризмом стала одним із пріоритетів внутрішньої та зовнішньої політики західних країн, а його сприйняття суспільством зазнало значних змін. З цих причин можна спостерігати якісні та кількісні зміни у текстах, що стосуються цієї галузі. Лексика сфери тероризму у французькій мові досить різномірна, у ній є і автохтонні слова, і запозичені з англійської, а частіше з арабської мови. У мас-медіа вони часто трансформуються, набувають французьких суфіксів, зокрема це стосується назв окремих напрямків, течій чи угруповань (пр. *djihadisme, takfiriste, moujdahidine*).